

ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Č. j.: KVOP-30313/2020/S

Zpráva veřejného ochránce práv o činnosti za 2. čtvrtletí roku 2020

Podle § 24 odst. 1 písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, informuji Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky o své činnosti.

A. Činnost ochránce v číslech	3
B. Veřejná správa	6
B.1 Výzkumná zpráva k vyhrazeným parkovištím (sp. zn. 18/2020/DIS).....	6
B.2 Výmaz dočasných zápisů práv k nemovitosti v katastru nemovitostí (sp. zn. 1193/2020/VOP).....	7
B.3 Dopady odkladného účinku přiznaného správní žalobě (sp. zn. 1477/2018/VOP) .	8
B.4 Omezení kontaktu chlapce s rodiči, rozdělení sourozenců (sp. zn. 269/2020/VOP)	9
B.5 Vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání (sp. zn. 3901/2019/VOP)	9
B.6 Konference, kulaté stoly a školení	10
C. Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění.....	11
C.1 Systematické návštěvy a sledování vyhoštění.....	11
D. Ochrana před diskriminací.....	14
D.1 Nevydávání tištěného jízdního řádu (sp. zn. 1628/2020/VOP)	14
D.2 Nastavení školských obvodů základních škol (sp. zn. 1856/2018/VOP).....	14
D.3 Dálkové otevírání dveří jako přiměřené opatření (sp. zn. 3737/2019/VOP).....	15
D.4 Odmítnutí prodat pračku na splátky stěžovatelce se zrakovým postižením (sp. zn. 4246/2019/VOP).....	15
D.5 Osvěta	16
D.6 Zásadní pracovní setkání	16
D.7 Mezinárodní spolupráce	16
E. Sledování práv lidí se zdravotním postižením	17
E.1 Poradní orgán – výběr nových členů	17
E.2 Výzkumy a doporučení ke zlepšení situace lidí s postižením	17
E.3 Mezinárodní spolupráce	17
E.4 Spolupráce s neziskovými organizacemi a lidmi s postižením.....	17
E.5 Konference, kulaté stoly a školení	18

A. Činnost ochránce v číslech

Ve 2. čtvrtletí 2020 jsme obdrželi celkem 2124 podnětů, čímž jsme oproti roku 2019 ve stejném období zaznamenali nárůst podnětů o 5,5 %. Podíl podnětů v působnosti (65 %) se drží pod průměrem roku 2019 (71 %). Nejvíce podnětů se tradičně týkalo sociálního zabezpečení – zejména důchodů a dávek (104) a staveb (79).

V 75 podnětech lidé namítli nerovné zacházení, z toho v 38 případech z důvodů zakázaných antidiskriminačním zákonem.

V 27 případech jsme také poskytli informace a analýzy týkající se diskriminace mezinárodním subjektům či vnitrostátním orgánům.

Navštívili jsme 12 zařízení (2 věznice, 2 zařízení sociálních služeb, 2 psychiatrické nemocnice, 2 zařízení pro cizince, 4 zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy).

Prostudovali jsme 496 rozhodnutí o vyhoštění. S ohledem na nouzový stav jsme nesledovali žádné vyhoštění cizinců.

Vyřídili jsme 15 žádostí o informace.

Zapojili jsme se do 7 řízení o připomínkování právních předpisů.

Činnost a počty podnětů ilustrují následující obrázky:

PODNĚTY

2124

podnětů doručených
ve II. čtvrtletí 2020

5,5%

nárůst oproti II. čtvrtletí
2019

65 % ✓

podnětů patřilo do
působnosti ombudsmana, a
můžeme se jimi tedy zabývat

důchody | 104

pobyt cizinců | 85

územní, stavební řízení,
užívání stavby | 79

činnost Vězeňské
služby ČR | 73

dávky pomoci v hmotné
nouzi | 67

ČINNOST

navštívili jsme
zařízení 12

připomínkovali jsme
právních předpisů 7

vyřídili jsme
žádostí o informace 15

prostudovali jsme
rozhodnutí o vyhoštění 496

COVID-19

nejčastěji se během nouzového
stavu lidé na ombudsmana
obraceli kvůli:

- postupům cestovních kanceláří,

- přijímacím zkouškám na SŠ

- a vstupu na území ČR

B. Veřejná správa

Již od roku 2001 ochránce chrání osoby před nezákonným či jinak nesprávným jednáním nebo nečinností správních úřadů. Má právo nahlížet do spisů, žádat úřady o vysvětlení a může vést místní šetření. Zjistí-li pochybení úřadu, doporučuje opatření k nápravě, rozhodnutí úřadu nemůže zrušit ani nahradit.

Ochránce v rámci své činnosti také zjišťuje praxi orgánů státní správy, např. uskutečněním výzkumů či individuálními dotazy. Získané poznatky využívá k zefektivnění činnosti dotčených orgánů.

Dále v textu uvádím výběr pěti vybraných případů, kterými jsme se ve druhém čtvrtletí roku 2020 zabývali.

B.1 Výzkumná zpráva k vyhrazeným parkovištím (sp. zn. 18/2020/DIS)

V návaznosti na řadu stížností lidí s postižením na postup obcí při zřizování vyhrazeného parkoviště se ochránce rozhodl systematicky výzkumem zmapovat postup obcí při povolování a samotné realizaci vyhrazených parkovišť. Oslovil 474 obcí a měst (všech 26 statutárních měst, 362 obcí II. typu, úřady městských částí Brna a Prahy).

Zřízení vyhrazeného parkoviště je podmíněno povolením silničního správního úřadu a souhlasem vlastníka místní komunikace – obce. I když na něj není právní nárok, musí se při jeho povolování obec řídit nejen zákonem o pozemních komunikacích a zákonem o silničním provozu, ale i antidiskriminačním zákonem. Ten obci ukládá povinnost přijímat vůči osobám s postižením přiměřená opatření ke zmírnění a odstraňování překážek. Obce tak mají nepřímo povinnost zřizovat vyhrazená parkování, pokud to pro ně neznamená nepřiměřenou zátěž.

Výzkumem ochránce navázal na Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení při zřizování vyhrazeného parkování na místních komunikacích z roku 2012 (sp. zn. 159/2011/DIS), které chce nyní aktualizovat. Vydání nového doporučení je plánováno na podzim 2020 a bude doprovázeno kulatým stolem, který se uskuteční 21. 9. 2020.

Shrnutí výsledků výzkumu:

1. Obecná kritéria či podmínky (pravidla) vlastníka komunikace pro udělení souhlasu se zřízením individuálního vyhrazeného parkoviště pro osoby se zdravotním postižením má zpracováno pouze 41 % obcí.
2. Nesouhlas vlastníka komunikace je nejčastějším důvodem, pro který silniční správní úřad nepovolí individuální vyhrazené parkoviště.
3. Pouze 9 % obcí považuje za oprávněné žadatele o individuální vyhrazené parkoviště také osoby bez průkazu ZTP a ZTP/P. Zbytek obcí tento průkaz vyžaduje.

4. 64 % obcí vyžaduje, aby žadatel měl trvalý pobyt v nemovitosti, u které žádá o individuální vyhrazené parkoviště. Polovina všech obcí se však spokojí rovněž s jiným prokázáním vztahu k nemovitosti.
5. 28 % obcí vydává povolení pro individuální vyhrazené parkoviště na dobu platnosti průkazu ZTP nebo ZTP/P.
6. Více než polovina všech obcí vyžaduje platbu nákladů na dopravní značení (v plné či podílové výši) po samotných uživatelích. Celkem 46 % obcí požaduje, aby dopravní značení pořídili a umístili sami uživatelé
7. 20 % obcí neprovádí údržbu individuálního vyhrazeného parkoviště pro osobu se zdravotním postižením ani odklizení sněhu v zimním období.

B.2 Výmaz dočasných zápisů práv k nemovitosti v katastru nemovitostí (sp. zn. 1193/2020/VOP)

Na ochránce se obrátil majitel bytové jednotky, u níž je v katastru nemovitostí zapsáno předkupní právo na dobu pěti let. Právní účinky vkladu, kterým bylo předkupní právo zapsáno, nastaly dne 14. května 2010, takže nejpozději 14. května 2015 předkupní právo plynutím času zaniklo. V katastru nemovitostí je však stále zapsáno, protože výmaz může katastrální pracoviště provést pouze na základě ohlášení vlastníka nemovitosti v řízení o povolení vkladu. Přijetí návrhu na vklad je však spojeno s uhrazením správního poplatku 2000 Kč a stěžovatel namítal, proč má poplatek hradit, když právo zaniklo a zápis už neodpovídá právní skutečnosti.

Ochránce považuje námitku za opodstatněnou. Nepanuje spor o tom, že předkupní právo trvalo pět let a zaniklo plynutím času. Lze se domnívat, že zápis v katastru nemovitostí není rozhodný ani z pohledu materiální publicity, protože je z něj patrné, že dané právo už zaniklo. Ochránce si je však současně vědom toho, že podle ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů, se vznik, změny a zánik práva, včetně předkupního, zapisuje vkladem. Vkladové řízení se pak zahajuje mimo stanovené výjimky na návrh a za přijetí návrhu na vklad se hradí správní poplatek. Stávající právní úprava tedy neumožňuje domoci se výmazu již neplatného předkupního práva jinak než vkladem a uhrazením správního poplatku.

Ochránce se domnívá, že pro mnohé občany může představovat správní poplatek 2000 Kč příliš vysokou částku, což povede k tomu, že nebudou usilovat o výmaz práva, které již netrvá, v zásadě je neomezuje a nevádí jim. Výsledkem pak bude zaplevelení katastru nemovitostí podobnými, již neplatnými zápisy. Samotný výmaz předkupního práva omezeného na dobu určitou přitom nepředstavuje z pohledu katastrálního úřadu složitý úkon. Katastrální úřad zkontroluje náležitosti ohlášení a ověří, jestli uplynula doba, po kterou právo trvalo. Se zákonným zmocněním by mohl katastrální úřad výmaz takového práva provést i sám a příslušné osoby o výmazu pouze vyrozumět. Řešením by podle ochránce mohlo být i stanovení různé výše poplatku, a to buď podle složitosti návrhu na vklad, nebo počtu dotčených nemovitostí.

Český úřad zeměměřický a katastrální ochránci sdělil, že podobné podněty rovněž zaznamenal a je podle něj na místě hledat řešení, které ochrání právní jistoty osob zapsaných v katastru i osob ze zápisu vycházejících. Zvažuje proto možnost automatického ukončení zápisů práv omezených na předem známou dobu. Účastníci by s tím byli seznámeni a tato skutečnost by byla patrná i z výpisu z katastru. Tento postup však předpokládá změnu katastrálního zákona, jejíž novela by mohla být předložena v roce 2022. Ochránce bude téma dál sledovat a bude-li to možné, změnu katastrálního zákona podpoří.

B.3 Dopady odkladného účinku přiznaného správní žalobě (sp. zn. 1477/2018/VOP)

Smyslem přiznání odkladného účinku správní žalobě je zmrazení stavu před vydáním napadeného správního rozhodnutí. Tohoto efektu nelze dosáhnout jinak, než že přiznání odkladného účinku způsobuje odložení všech právních následků napadeného rozhodnutí. Dospěli jsme k závěru, že na napadané rozhodnutí je proto třeba ode dne vykonatelnosti usnesení o přiznání odkladného účinku hledět jako na nepravomocné.

Stěžovatel dlouhodobě vede soudní spory se správcem daně ohledně oprávněnosti doměření daně. Stěžoval si na postup správce daně, který podle něj nerespektoval přiznaný odkladný účinek správní žaloby. Nesprávný postup správce daně spatřoval v tom, že mu správce daně nevrátil daň, kterou stihnul vymoci před přiznáním odkladného účinku správní žalobě. Rovněž nesouhlasil s tím, že správce daně použil přeplatek na dani na úhradu nedoplatku na dani jiné, u které však správní soud přiznal odkladný účinek správní žalobě. Nakonec stěžovatel poukázal na postup správce daně, který zahájil daňovou exekuci úroku z posečkané částky. Úrok souvisel s daní (jistinou), u níž správní soud také přiznal odkladný účinek správní žalobě.

Zabývali jsme se proto otázkou, jaké dopady na napadené rozhodnutí má odkladný účinek správní žaloby. Komplexně jsme se věnovali časovému působení odkladného účinku a také otázce, zda jsou přiznáním odkladného účinku odloženy všechny myslitelné právní následky rozhodnutí nebo je odložena pouze jeho vykonatelnost. Dospěli jsme k závěru, že na napadané rozhodnutí je třeba ode dne vykonatelnosti usnesení o přiznání odkladného účinku hledět jako na nepravomocné. Musíme přihlídnout k tomu, že mezi správními soudy dosud nepanuje zcela shoda na posuzování dopadů odkladného účinku správní žalobě.

Správce daně akceptoval názor ochránce, že není možné převést přeplatek na úhradu nedoplatku, u kterého správní soud přiznal odkladný účinek. Ohledně vymáhání příslušenství daně, u které soud přiznal odkladný účinek, se pak ochránce shoduje s Generálním finančním ředitelstvím, že přiznání odkladného účinku zakládá důvody pro odklad exekuce příslušenství daně.

Ochránce se rozhodl provést výzkum napříč veřejnou správou, aby zjistil, jak na posuzování odkladného účinku nahlíží různé správní orgány. Cílem výzkumu bude upozornění na problematický výklad § 73 soudního řádu správního.

B.4 Omezení kontaktu chlapce s rodiči, rozdělení sourozenců (sp. zn. 269/2020/VOP)

Na zástupkyni veřejného ochránce práv se obrátil 11letý chlapec žijící v dětském domově. Poukázal na to, že dětský domov výrazně omezil četnost návštěv jeho rodičů, a dále že mu neumožnil žít společně s jeho sourozenci v jedné rodinné skupině.

Šetřením jsme zjistili nejen to, že domov omezil návštěvy chlapcových rodičů, ale dále i skutečnost, že návštěvní pravidla v domově obecně nebyla k návštěvníkům i dětem příliš přívětivá, a v některých případech byla dokonce protiprávní. Návštěvní hodiny domova byly stanoveny příliš striktně (zejména o víkendu), první návštěvy nově přijímaných dětí domov koncipoval jako asistované a pro návštěvy obecně platil povolovací princip. Nezbytnou podmínkou návštěvy bylo rovněž její předchozí ohlášení. Dodatečně jsme zjistili, že dětský domov během nouzového stavu plošně zrušil návštěvy i dovolenky dětí. Na základě šetření ředitelka dětského domova provedla změnu vnitřního předpisu, která se týkala návštěv dětí.

Co se týče rozdělení sourozenců, zjistili jsme, že šlo o mnohačetnou sourozeneckou skupinu (6 dětí). V dětském domově byla další obdobná sourozenecká skupina, organizačně tak bylo náročné sourozence umístit společně. Chlapec měl navíc konflikt s jiným dítětem, proto musel být přerazen jinam. Sourozenci chlapce (včetně něj) byli ale umístěni v rámci jednoho objektu, byť ne ve stejných skupinách. Během dne byli v neustálém kontaktu, do svých skupin odcházeli pouze na noc. V této části podnětu jsme pochybení neshledali.

B.5 Vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání (sp. zn. 3901/2019/VOP)

Stěžovatel požádal o pomoc z důvodu vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání. Úřad práce stěžovatele vyřadil, protože včas neoznámil, že mu bylo vystaveno potvrzení o dočasné neschopnosti uchazeče o zaměstnání z důvodu vyšetření u lékaře. Ministerstvo práce a sociálních věcí odvolání stěžovatele zamítlo. Stěžovatel přišel vyřazením z evidence o rentu z pracovního úrazu ve výši cca 90 tisíc Kč, neboť zachování nároku je podmíněno buď výkonem výdělečné činnosti, nebo evidencí u úřadu práce. Stěžovatel se hájil tím, že mu ve splnění oznamovací povinnosti podle § 27 odst. 3 zákona o zaměstnanosti bránily vážné důvody.

Úřad práce stanovil stěžovateli termín kontaktní schůzky na 5. 2. 2019. Ten den však stěžovatel současně absolvoval vyšetření u lékaře, od kterého odcházel v době, kdy úřední hodiny na úřadu práce skončily. Po úředních hodinách mu připadalo zbytečné na úřad práce telefonovat, protože by nikoho nezastihl. E-mailovou adresu má založenou, ale e-mail neumí používat. Vystavení potvrzení o dočasné neschopnosti oznámil úřadu práce následující den při osobní návštěvě úřadu práce.

Šetřením jsme dospěli k závěru, že úřad práce a ministerstvo pochybily tím, že nesprávně posoudily právní otázku existence vážného důvodu pro nesplnění oznamovací povinnosti stěžovatelem. Úřad práce a ministerstvo měly do interpretace pojmu „vážný důvod“ promítnout skončení úředních hodin, nepoužívání e-mailu stěžovatelem, dosavadní bezproblémové jednání stěžovatele, jeho řádné plnění povinností a vedle toho marginální porušení oznamovací povinnosti, kterou stěžovatel splnil o jeden den později. Tyto skutečnosti měly úřady posoudit jako důvody hodné zvláštního zřetele, které by omluvily

nesplnění oznamovací povinnosti v den vystavení potvrzení o dočasné neschopnosti uchazeče o zaměstnání.

Stěžovatel vedle podnětu ochránci podal také správní žalobu proti rozhodnutí ministerstva. Soud dospěl k závěru, že stěžovatel měl vážné důvody, které mu zabránily v nesplnění oznamovací povinnosti, a zrušil rozhodnutí ministerstva o zamítnutí odvolání stěžovatele z důvodu nezákonnosti a věc vrátil ministerstvu k dalšímu řízení. Ministerstvo následně zrušilo rozhodnutí úřadu práce o vyřazení stěžovatele z evidence uchazečů o zaměstnání a řízení zastavilo. Stěžovatelova evidence u úřadu práce tak nebyla přerušena. Nyní může u pojišťovny žádat vyplacení renty zpětně za období, kdy byl původně z evidence vyřazen.

Obdobnými případy se zabýváme opakovaně a upozorňujeme na přepjatě formalistický přístup úřadu práce a ministerstva k posuzování naplnění vážných důvodů podle § 5 písm. c) zákona o zaměstnanosti.

V rámci připomínkového řízení jsme na přílišnou přísnost zákonné úpravy oznamovací povinnosti podle § 27 odst. 3 zákona o zaměstnanosti upozornili a navrhli jsme nové řešení legislativní úpravy této povinnosti. Naše připomínky byly akceptovány a zapracovány do textu novely, která nabyla účinnosti ke dni 14. 4. 2020.

B.6 Konference, kulaté stoly a školení

Ve druhém čtvrtletí roku 2020 byl vyhlášen nouzový stav v důsledku pandemie COVID-19.

Přes daná omezení jsme uspořádali následující vzdělávací akce:

- Webinář: Realizace práva lidí s postižením na rovný přístup v rozhodování českých soudů (2015 – 2019)
- Odborný seminář: Vybrané otázky a odpovědi ze sociálně-právní ochrany a náhradní rodinné péče
- Dva webináře pro studenty a studentky právnické fakulty Masarykovy univerzity k základům antidiskriminačního práva.

C. Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění

Od roku 2006 je ochránce národním preventivním mechanismem podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Systematicky navštěvuje zařízení pro osoby omezené na svobodě z moci úřední i v důsledku závislosti na poskytované péči. Svá zjištění a doporučení zobecňuje v souhrnných zprávách z návštěv a formuluje standardy zacházení. Předkládá je samotným zařízením a jejich zřizovatelům a systémová doporučení ústředním orgánům státní správy. Od roku 2011 ochránce rovněž sleduje zajištění cizinců a výkon správního vyhoštění.

C.1 Systematické návštěvy a sledování vyhoštění

Systematické návštěvy jsme realizovali i v době ovlivněné epidemií onemocnění COVID-19, a to právě s ohledem na dopady preventivních opatření proti šíření tohoto onemocnění (rozpoznávání a zvládání nákazy, zajištění základních potřeb, využívání restriktivních opatření, zajištění styku s vnějším světem, poskytování právní pomoci apod.).

Celkem jsme navštívili 12 zařízení, a to 2 věznice (Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno, Věznice Heřmanice), 2 zařízení sociálních služeb (Domov pro seniory Heřmanův Městec, Domov pro osoby se zdravotním postižením Zvoneček Bylany), 2 psychiatrické nemocnice (Psychiatrická nemocnice Bohnice, Psychiatrická nemocnice Jihlava), 2 zařízení pro cizince (Přijímací středisko Bělá-Jezová, Přijímací a pobytové středisko Zastávka u Brna), 4 zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy (Dětský domov Opava, Dětský domov Kroměříž, Dětský domov se školou Měcholupy, Dětský domov se školou Šindlový Dvory). Dvou návštěv zařízení se účastnila také přizvaná expertka – zdravotní sestra. Níže uvádíme základní přehled zjištění z těchto návštěv.

Sledování vyhoštění nebyla realizována. Důvodem byla zavedená tranzitní omezení, která zastavila proces vyhošťování z České republiky.

Jsme si vědomi toho, že řada preventivních mimořádných opatření v zařízeních byla přijata v návaznosti na rozhodnutí vlády České republiky a Ministerstva zdravotnictví. S ohledem na potenciální nutnost přijmout obdobná opatření v budoucnu vyrozumíme jednotlivá gesční ministerstva o našich zjištěních a požádáme je o přijetí odpovídajících opatření.

Nad rámec výše uvedeného proběhla ve druhém čtvrtletí rovněž běžná systematická návštěva Výchovného ústavu Hostouň, na zacházení s dětmi, které se potýkají se závislostmi na návykových látkách. Touto návštěvou jsme zakončili sérii, v rámci které jsme se uvedeným tématem zabývali.

Zařízení sociálních služeb

Zjištění z těchto návštěv neodhalila ve sledovaných oblastech špatné zacházení. Naopak jsme pozitivně hodnotili přístup personálu k poskytování péče klientům a klientkám, zejména snahu o to, aby si denní režim klientů co nejvíce zachoval svou běžnou podobu. Jako problematické je možné označit oblasti realizace návštěv a volného pohybu klientů mimo zařízení. Dlouhodobé plošné zákazy návštěv (s omezenými výjimkami), se kterými

jsme se setkali, vedou k absenci osobního kontaktu, a v konečném důsledku ke strádání všech zainteresovaných. Rovněž téměř dvouměsíční zákaz vycházení mimo areál domova, kdy klienti nemohli jít ani na procházku do přírody, vede k sociální izolaci a negativnímu vlivu na jejich psychické i fyzické zdraví. Oceňujeme a podporujeme snahy zařízení hledat cesty, jak dostat dostatečným preventivním opatřením, která by zabránila vnesení nákazy skrze návštěvy či vycházky klientů bez toho, aby bylo zcela zamezeno sociální izolaci. Oceňujeme i to, že se řada zařízení snažila zprostředkovat kontakt s blízkými prostřednictvím moderních komunikačních technologií (tablety, Skype hovory). Pro řadu seniorů je však s ohledem na projevy jejich onemocnění (např. syndrom demence) tato forma komunikace velice problematická.

Zařízení pro děti

Kontakt s blízkými byl předmětem našich doporučení také v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Ve snaze minimalizovat riziko nákazy dětí a zaměstnanců ředitelé často osobní kontakt mezi dětmi a jejich rodinami nedovoľovali. Ačkoliv chápeme důvody, které ředitele k přijetí těchto opatření vedly, domníváme se, že zavedením takto plošných zákazů došlo k nepřiměřenému zásahu do práv dětí a jejich rodin. V konkrétním případě může k omezení kontaktu mezi dítětem a jeho rodinou dojít. Přijetí podobného opatření by však mělo vycházet z rozhodnutí nebo doporučení orgánu ochrany veřejného zdraví (hygienické stanice), případně ošetřujícího lékaře. Pokud podobné rozhodnutí či doporučení neexistuje, ředitel by měl, za podmínky dodržování bezpečnostních a hygienických opatření, kontakt mezi dítětem a jeho rodinou či blízkými dovolit. Poznatkem získaným z návštěv je rovněž obecný nedostatek instrukcí, kterými by se ředitelé školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy mohli v době epidemie řídit.

Zařízení pro cizince

Proběhla systematická návštěva nově vzniklého typu zařízení, v němž probíhala preventivní karanténa žadatelů o udělení mezinárodní ochrany a zajištěných cizinců (Přijímací středisko Bělá-Jezová).

V tomto zařízení jsme se setkali s výrazným omezením práv. Přestože účelem opatření bylo zabránění šíření onemocnění COVID-19, v některých aspektech byla opatření až nadmíru omezující. V zařízení vládla atmosféra, v níž se vytrácelo vnímání umístěných osob jako lidí, ale byli spíše vnímáni jako možné zdroje ohrožení zdraví. Přitom v jiných zařízeních, která rovněž přijímala „nové klienty“ takto restriktivní opatření přijata nebyla. Personál se snažil hledat alternativní cesty, jak pobyt osob v zařízení udržet na snesitelné úrovni, nicméně tato snaha byla zásadně omezena přísně nastavenými hygienickými opatřeními.

V rámci druhé návštěvy (Přijímací a pobytové středisko Zastávka u Brna) jsme žádné závažné nedostatky neshledali.

Chtěli bychom vyzdvihnout, že Správa uprchlických zařízení jako provozovatel cizineckých zařízení byla jedním z nejlepších subjektů na nastalou krizi. Nejenže reagovala pohotově, ale také s předstihem.

Věznice

Zjištění a doporučení z provedených návštěv se vztahovala zejména k možnosti kontaktu s vnějším světem či k zajištění desinfekčních prostředků. Problémy působily zejména úpravy návštěvních místností, které díky fyzickému oddělení návštěvy od vězněné osoby měly vliv na vzájemné porozumění (špatná slyšitelnost).

Zabývali jsme se také možnostmi návštěv s dětmi ve vězení. Díky mimořádným opatřením Ministerstva zdravotnictví se ve vazebních věznicích, věznicích a v ústavech pro výkon zabezpečovací detence dočasně omezily návštěvy tak, aby byla vězněné osobě v rámci jedné návštěvy umožněna návštěva pouze jedním návštěvníkem, což vyloučilo možnost návštěvy dětí (dítě smí do věznice pouze v doprovodu dospělého). Obrátili jsme se proto na ministra zdravotnictví a požádali jej, aby své opatření upravil, k čemuž následně došlo.

Psychiatrické nemocnice

Obdobně jako v případě zařízení sociálních služeb jsme se věnovali zákazu návštěv pacientů. S ohledem na znalost místních poměrů a podmínek bychom uvítali větší možnost úpravy podmínek a režimu návštěv samotným poskytovatelem zdravotních služeb. Poukázali jsme rovněž na problematický zákaz návštěv pro zástupce, důvěrníka nebo podpůrce nedobrovolně hospitalizovaného pacienta. Zjistili jsme také, že po dobu cca 1 měsíce neprobíhalo řádně tzv. detenční řízení při nedobrovolné hospitalizaci. V dané věci jsme proto kontaktovali příslušný okresní soud.

D. Ochrana před diskriminací

V roce 2009 byl ochránce pověřen rolí národního tělesa pro rovné zacházení a ochrany před diskriminací (*equality body*) v souladu s právem Evropské unie. Přispívá tedy k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor. Za tím účelem poskytuje pomoc obětem diskriminace, provádí výzkum, zveřejňuje zprávy a vydává doporučení k otázkám souvisejícím s diskriminací a zajišťuje výměnu dostupných informací s příslušnými evropskými subjekty.

Od ledna 2018 ochránce pomáhá také cizincům-občanům Evropské unie, kteří žijí nebo pracují v České republice. Poskytuje jim informace o jejich právech a pomoc při podezření na diskriminaci z důvodu státní příslušnosti. Při tom spolupracuje se zahraničními orgány, které mají obdobné poslání vůči českým státním příslušníkům.

D.1 Nevydávání tištěného jízdního řádu (sp. zn. 1628/2020/VOP)

Rozhodnutí dopravců nevydat tištěný jízdní řád lze vnímat jako zdánlivě neutrální opatření, které může mít vliv na přístup části společnosti, která nevyužívá internet, k informacím o dopravě. Praxi dopravců lze v souladu s požadavky antidiskriminačního práva ospravedlnit, pokud směřuje k úspoře finančních prostředků a k podpoře elektronizace (praxe má legitimní cíl), přispívá k dosažení těchto cílů (praxe je vhodná), v jejím důsledku nejsou nadměrně dotčeny oprávněné zájmy znevýhodněných, protože dopravní informace je stále možné čerpat z jiných zdrojů (praxe je proporcionální) a pokud není k dispozici jiné, stejně vhodné a méně omezující opatření vedoucí k dosažení sledovaných cílů (praxe je nezbytná).

Stěžovatel považoval za diskriminační zejména vůči seniorům, že jízdní řád železniční dopravy pro rok 2020 nebyl poprvé vydán v tištěné podobě.

S ohledem na statistická data o domácnostech s přístupem k internetu může být část starších lidí, která byla v minulých letech zvyklá vyhledávat dopravní spojení v tištěném jízdním řádu, touto změnou znevýhodněna. Ukončení vydávání tištěného jízdního řádu však nepředstavuje diskriminaci z důvodu věku. Dopravní informace je nadále možné získávat cestou, která není závislá na přístupu k internetu (např. infolinka, infocentra na nádražích). V důsledku nevydání tištěného jízdního řádu tak nejsou nadměrně dotčeny oprávněné zájmy znevýhodněných. Tuto praxi dopravců lze v souladu s požadavky antidiskriminačního práva ospravedlnit legitimním cílem, kterým je úspora finančních prostředků a podpora elektronizace.

D.2 Nastavení školských obvodů základních škol (sp. zn. 1856/2018/VOP)

Stěžovatelka namítala segregační nastavení školských obvodů základních škol obecně závaznou vyhláškou města. Děti z bytoven v centru města měly dojíždět do základní školy na okraji města. Šlo o školu, kterou převážně navštěvovali romští žáci a žákyně.

Veřejný ochránce práv požádal Ministerstvo vnitra o provedení dozoru nad obecně závaznou vyhláškou. Ministerstvo vnitra vyhlášku shledalo nezákonnou. Město ji proto změnilo, segregační aspekt vyhlášky však neodstranilo. Ministerstvo vnitra proto znovu apelovalo na město, ať nezákonnost odstraní. Město nakonec obecně závaznou vyhlášku změnilo tak, že ubytovny z centra města přidalo do školských obvodů nejbližších škol. Nová obecně závazná vyhláška je již v souladu se zákonem.

D.3 Dálkové otevírání dveří jako přiměřené opatření (sp. zn. 3737/2019/VOP)

Stěžovatelka je držitelkou průkazu ZTP, má kardiovaskulární problémy a po operaci srdce kardiostimulátor. Protože obývá byt v 7. nadzemním podlaží, obává se, že v případě neočekávané zdravotní komplikace nebude moci sejít nebo sjet výtahem dolů a otevřít vchodové dveře přivolané zdravotnické záchranné službě. Od roku 2015 bezúspěšně žádá družstvo o zřízení dálkového otevírání, přestože je ochotna uhradit veškeré související náklady.

Dálkové otevírání dveří představuje pro stěžovatelku přiměřené opatření, aby v případě náhlé zdravotní komplikace mohla poskytnout zdravotnické záchranné službě přístup do budovy. Požadované opatření umožňuje, aby stěžovatelka mohla být nerušeně užívat bez rizika nepříznivých následků, pokud by se k ní záchranná služba nedostala včas. Družstvo se dopustilo nepřímé diskriminace z důvodu zdravotního postižení, protože stěžovatelce toto přiměřené opatření neumožnilo.

Ochránce navrhl, aby členská schůze družstva projednala požadavek stěžovatelky opětovně, tentokrát i s ohledem na lékařskou zprávu lékaře stěžovatelky. Pokud bude družstvo požadavek nadále odmítat, chce se stěžovatelka obrátit na soud.

D.4 Odmítnutí prodat pračku na splátky stěžovatelce se zrakovým postižením (sp. zn. 4246/2019/VOP)

Prodejce se dopustí přímé diskriminace z důvodu zdravotního postižení, pokud odmítne prodat zboží na splátky člověku, který kvůli svému zrakovému postižení nemůže rozumět psanému textu. Prodejce má v takovém případě povinnost seznámit jej se všemi potřebnými informacemi jiným vhodným způsobem.

Na ochránce se obrátila stěžovatelka poté, co jí prodejce elektroniky odmítl prodat pračku, protože je nevidomá. Stěžovatelka nakonec docílila koupě pračky, ale až při následné návštěvě prodejny, kdy ji na základě plné moci při koupi zastupoval manžel. Stěžovatelka postup prodejce považovala za diskriminační.

Z podnětu stěžovatelky nebylo zřejmé, proč přesně k odmítnutí prodeje došlo. Ochránce vyzval prodejce k vyjádření k celé situaci. Prodejce uvedl, že stěžovatelka žádala prodej na splátky, přítomný zaměstnanec prodejce nepostupoval podle vnitřních pokynů pro sjednávání prodeje na splátky (spotřebitelského úvěru) s osobami, které nemohou porozumět psanému textu. Stěžovatelku odmítl, protože ji nebyl schopen řádně poučit o náležitostech smlouvy (jak předpokládá zákon o spotřebitelském úvěru). Prodejce zároveň

uvedl, že od incidentu provedl dodatečné školení zaměstnanců k těmto situacím, takže by se podobný problém neměl v budoucnu opakovat.

Ochránce následně vydal zprávu o zjištění diskriminace. Ocenil ale, že prodejce provedl nápravná opatření z vlastní iniciativy.

D.5 Osvěta

V květnu se uskutečnily dva webináře pro studenty a studentky právnické fakulty Masarykovy univerzity k základům antidiskriminačního práva.

Naše letáky k diskriminaci, mediaci, školství, šikaně na pracovišti, pomoci oběti šikany na pracovišti a nenávisným projevům na internetu mají aktualizovaný obsah a novou grafickou podobu.

D.6 Zásadní pracovní setkání

V červnu jsme se zúčastnili mezikrajského setkání metodiků sociální práce v Jihlavě. Dále jsme na Ministerstvu práce a sociálních věcí jednali o pomoci českým občanům při návratu ze Spojeného království v souvislosti s jeho odchodem z Evropské unie. Výsledkem tohoto jednání je Informační příručka pro osoby vracějící se ze zahraničí se zaměřením na návraty z Velké Británie.

Diskutovali jsme na jednáních v rámci projektu „22 % k rovnosti“ o rovném odměňování mužů a žen.

D.7 Mezinárodní spolupráce

V dubnu proběhlo online jednání pracovní skupiny Equinetu (evropské sítě orgánů pro rovné zacházení) k rovnosti žen a mužů. Diskutovalo se zejména o dopadech epidemie COVID-19.

V květnu jsme se zúčastnili online jednání pracovní skupiny Equinetu k politickým aspektům rovnosti. Diskutovalo se o diskriminaci Romů. Moderovali jsme online jednání pracovní skupiny Equinetu k otázkám antidiskriminačního práva. Letošním tématem je přijímání přiměřených opatření pro lidi s postižením.

Do databáze Equinetu diskriminačních případů souvisejících s epidemií COVID-19 jsme doplnili české případy. Přeložili jsme do českého jazyka doporučení Equinetu k udržení rovnosti po epidemii.

E. Sledování práv lidí se zdravotním postižením

Počínaje lednem 2018 ochránce zastává také funkci monitorovacího orgánu pro naplňování práv zakotvených Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením.

E.1 Poradní orgán – výběr nových členů

Od května probíhá výběr nových členů poradního orgánu. Hlavním úkolem poradního orgánu je spolupráce v rámci monitorování práv lidí s postižením, osvěta směrem k lidem s postižením, a především také přinášení témat o potřebách systémových změn v oblasti práv lidí s postižením.

Nový poradní orgán by se měl poprvé sejít v září, a to v počtu 19 členů. Jeho hlavním úkolem bude příprava alternativní zprávy pro Výbor OSN pro práva lidí s postižením (dále jen Výbor), v reakci na Zprávu České republiky o plnění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, kterou stát podává k Výboru v letošním roce.

Vedle poradního orgánu budou působit rovněž další pracovní skupiny, a to pracovní skupina pro problematiku duševního zdraví a pracovní skupina dětí.

E.2 Výzkumy a doporučení ke zlepšení situace lidí s postižením

V průběhu května a června jsme začali pracovat na novém konceptu doporučení ze systematických návštěv zařízení. První sérií budou doporučení ze systematických návštěv domovů pro osoby se zdravotním postižením realizovaných v roce 2019. Nová doporučení budou tematicky zaměřena, takže poskytnou větší prostor pro detailnější rozbor daného tématu s větším potenciálem ovlivnit používanou praxi. Nová doporučení budou navíc zahrnovat i poznatky z praxe a zkušenosti odborníků. V nejbližších měsících budeme sbírat příklady dobré praxe a konzultovat jednotlivá témata s odborníky. Předpokládaný termín zveřejnění kompletních doporučení je prosinec 2020.

E.3 Mezinárodní spolupráce

V rámci mezinárodní spolupráce jsme se účastnili online setkání pořádaných Evropskou sítí národních institucí zabývajících se lidskými právy (European Network of National Human Rights Institution), jejíž jsme členy. S našimi partnery jsme diskutovali pokračující dopady pandemie COVID-19 na lidi s postižením a také jsme např. sdíleli naše zkušenosti s provedením návštěvy domova pro osoby se zdravotním postižením v době zvýšených hygienických opatření. S evropskými kolegy nyní hledáme i způsoby, jak vzájemnou komunikaci zintenzivnit, např. se plánuje vydávání newsletteru informujícího o činnosti členů nebo pořádání online setkání na pravidelné bázi.

E.4 Spolupráce s neziskovými organizacemi a lidmi s postižením

V průběhu celého roku spolupracujeme s lidmi s postižením a jejich organizacemi. V uplynulém období spočívala tato spolupráce zejména v informování o dopadu koronavirové pandemie na tuto cílovou skupinu. Na základě poznatků neziskových organizací jsme se obraceli na ministryni práce a sociálních věcí s žádostí o urychlení

procesu rozvolnění některých služeb, jejichž přerušení mělo zásadní dopad na lidi s postižením a jejich rodiny. Opakovaně jsme také tutéž ministryni žádali o hledání formy pomoci pro rodiny, jejichž členové nemohli z důvodu pandemie využívat služeb týdenních stacionářů, ale současně museli platit úhradu za pobyt ve službě.

Stejně tak jsme se obraceli na ministra zdravotnictví s žádostí o rozšíření okruhu lidí, kteří měli výjimku z povinnosti nosit roušku. Naši žádosti ministr vyhověl. Rovněž jsme žádali ministra školství, mládeže a tělovýchovy, aby přehodnotil své původní rozhodnutí stran omezení školní docházky dětí, které navštěvují speciální školy. Děti s postižením se nakonec v červnu vrátily do školních lavic.

E.5 Konference, kulaté stoly a školení

Uspořádali jsme webinář o realizaci práva lidí s postižením na rovný přístup v rozhodování českých soudů (2015 – 2019). Zúčastnili se ho zejména zástupci organizací hájící práva lidí s postižením. První část webináře byla věnována psaní Alternativní zprávy pro Výbor OSN pro práva lidí s postižením. V další části se lektorující věnovali 19 případům, které v letech 2015 – 2019 projednávaly české soudy. V těchto řízeních se lidé (žalobci) bránili proti diskriminaci z důvodu postižení. Pozornost se zaměřila na úspěšné případy. V posledním bloku se účastníci zamýšleli nad překážkami, kterým čelí lidé s postižením v přístupu k soudní moci. Zmiňovali nedostatek informací (jejich nepřístupnost a složitost), nedostupnost bezplatné právní pomoci a také obavu z nákladů a výsledku soudního řízení. Zlepšení situace by pomohlo zvyšování povědomí nejen mezi lidmi s postižením, ale také mezi pracovníky justice, jak předpokládá článek 13 Úmluvy. Celý webinář byl tlumočen do českého znakového jazyka a byl zajištěn přepis. Informace z webináře byly sdíleny i na sociálních sítích ochránce.

Jelikož v současné době finalizujeme průzkum o stavu transformace sociálních služeb v jednotlivých krajích, uspořádali jsme nad problematikou transformace také online setkání odborníků působících u nás i v zahraničí, kteří se tématu dlouhodobě věnují. Řešili jsme s nimi překážky transformace v České republice, možnosti urychlení procesu transformace nebo kvalitu současně poskytovaných sociálních služeb. Získané poznatky budou použity nejen v rámci samotného průzkumu, ale i pro naši budoucí činnost, neboť téma transformace sociálních služeb je natolik zásadní, že se jím plánujeme zabývat dlouhodobě.

Na sociálních sítích jsme zvyšovali povědomí o životě lidí s postižením u příležitosti hned několika mezinárodních dnů: Mezinárodní den roztroušené sklerózy, Mezinárodní den povědomí o albinismu, Mezinárodní den dětí a rodiny, Mezinárodní den počítačů apod. Do českého jazyka jsme přeložili video od ILO Global Business and Disability Network, které ukazuje, jak předsudky škodí lidem s postižením i celé společnosti.

Úspěšně jsme také oslavili 5. květen jako Evropský den nezávislého způsobu života. Při příležitosti tohoto dne jsme po 24 hodin umožnili zdarma a online sledovat film Síla vzdoru. Tento dokument zobrazuje boj lidí s postižením za jejich práva a nezávislost v USA, Velké Británii a Austrálii. Film mimo jiné vypráví příběhy lidí s postižením, kteří žili v ústavech a následně odešli žít do běžného prostředí.

Evropský den nezávislého života symbolizuje důležitost svobody pro každého z nás. Tento den také upozorňuje, že pro lidi s postižením je často nezávislý život nedostupný. Promítáním filmu jsme také chtěli vyjádřit podporu lidem s postižením v náročné době pandemie.

Brno 27. července 2020

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
veřejný ochránce práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)